

מראי מקומות- סנהדרין נ"ט

סברא זו). אלא דהק' על עצמו, דא"כ מהו קו' הגמ' מהא דגוי שלמד הרי הוא ככהן גדול, לימא דמיירי דנתן לו ישראל רשות. ותי' דהגמ' בקו' זו אזיל לפי השי' דמדמה לימוד התורה לאיסור נערה המאורסה, ובוזה ודאי אין הישראל יכול ליתן לו רשות, וא"כ שפיר הק' הגמ'. **מה ש' הטו"א דכאן אינו חסר כלום ע"י גגיבתו, הק' היעב"ץ כן על הגמ' גופא, מה שייך לומר דגזל הוא, הרי אינו מחסרו כלום.** ותי' דמיירי ביושב ודורש הסתומות, וזכה לפרש דבר שהי' ראוי לישראל לזכות ולפרשה, ולכן שפיר הו"ל כעין גזילה.

(ג) **לבני נח ולא נשנית בסיני, לישראל נאמרה ולא לבני נח- פרש"י,** דאם לא נשנית בסיני, אמרי' דישראל שיצאו לקדושה עמדו באיסורן, אבל עובדי כוכבים נטלן איסורן מהן. ומבואר מדבריו דאף מה שנאמרה קודם מתן תורה ולא נשנית בסיני, דלאחר מתן תורה רק לישראל נאמרה, קודם מתן תורה הי' נאמרה לכל בני נח. **אולם ע' ביד רמה ש' דאי לא אהדרה לאבר מן החי בסיני, ה"א דאע"פ שניתנה מתחלה לבני נח, לא ניתנה אלא לדורות שישראל מתחייחים מהם עד נח** [נאף דאולי בגיד הנשה כ"ע מדר דק בני יעקב היו מצווים, כדא' בקרא על כן לא יאכלו בני ישראל וכו', אולם אולי יהי' נפק"מ לענין פרו ורבו, דהרמ"ה כ' לקמן הוי דבר שנאמר לבני נח ולא נשנית בסיני, דלדבריו יוצא דאף קודם מתן תורה לא הי' ציווי ע"ז אלא לבני נח שמהם מתחייחים לישראל, אבל לפי רש"י לכאור' הציווי נאמרה לכל, וצ"ע בזה].

(ד) **והרי יפת תאר- הק' המהרש"א,** הא יפת תאר אסור מישראל לישראל, ואי משום דשרי לעשות כן לנכרי, ונכרי אסור ליקח יפת תאר מנכרי אחר, א"כ תק' ל' גזל ג"כ, דאמרי' לעיל דישראל מנכרי מותר, ונכרי מנכרי אסור, וא"כ הוי דבר שמותר לישראל ואסור לעכו"ם. וכ' דלכאור' צריך לומר דהסוגיא דהכא אזיל למ"ד דגזל עכו"ם אסור, וצ"ע.

(ה) **משום דלאו בני כיבוש נינהו- אף דשייך אצלם ענין של כיבוש בעלמא, וכמו שמצינו דארץ עמון ומואב טיהרו סיחון, הא י"ל ע"פ מש"כ היד רמה, דאינם מותרים לכבוש**

(א) **עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה- כבר הבאנו דעת הרמב"ם (מלכים י', ט') דכ' דאינו נהרג אם עוסק בתורה, אלא דמכין אותו ואומרים לו שהוא ראוי לעונש מיתה. וכ' הכס"מ שם דמה דהגמ' מדמהו לנערה המאורסה ולגזל, אינו אלא דמיון מדרבנן, ואסמכתא בעלמא הוא. וע"ע במאירי ש' "וכן הדין עם עסק בתורה שלא לכונת קיום עיקרי מצוותיה, אלא שלבו חפץ לירד לידיעת תורתנו ותלמודינו, ראוי ליענש מפני שבני אדם סבורים עליו שהוא משלנו מתוך שרואין אותו יודע, ויבואו לטעות אחריו" (וזהו ג"כ הטעם ש' למה דגוי ששבת חייב מיתה, מפני שיבואו לטעות אחריו, דסבורין דישראל הוא).** ומבואר מדברי המאירי דאינו נהרג, אלא שראוי ליענש (ובגוי ששבת כ' בפירוש שאינו נהרג), וכדברי הרמב"ם [ועוד משמע מדבריו דאם רוצה ללמוד לקיים המצוות, אפי' לא הו' מצוות בני נח, מותר לו לעשות כן, וזהו ע"פ מש"כ לעיל מזה, דגוי שרוצה לקיים כל מצוות התורה חוץ משבת אין מונעין אותו, ולכן משמע דא"כ מותר לו ללמוד כדי לידע מה לקיים, ויש לעי' בזה]. **וע' בחי' הר"ן בסוף נח:, ולכאור' משמע מדבריו דחולק על הרמב"ם, וס"ל דגוי שעסק בתורה חייב מיתה ממש.**

(ב) **עכו"ם שעוסק בתורה- ע' במשיב דבר (ע"ז) ש' דכל האיסור למסור תורה לנכרי הוא רק תורה שבעל פה, אבל תורה שבכתב מותר ללמד לנכרי, והביא מהא דכ' יהושע התורה בשבעים לשונות כדי שילמדו הגוים ממנה. וע"ע בטורי אבן (חגיגה יג.) שהביא מה שהק' תוס' שם, למה צריך לדין דאי' התם דאין מוסרין תורה לגוי, תיפוק ל' דגוי שעוסק בתורה חייב מיתה, והמוסר לו עובר בלפני עור. וכ' הטורי אבן דל"ק, דכיון דהגמ' כאן פ' דהאיסור הוא משום גזל, א"כ כיון דהישראל מסר לו התורה, ע"כ יש לו להגוי רשות ללמוד, שהרי הבעלים מסרו לו. ואף דאין כל הבעלים מסרוהו לו, מ"מ הואיל ואינו מחסר להבעלים כלל, א"כ שפיר יכול א' מהבעלים למסור לו רשות ללמוד. וא"כ נמצא דהאיסור הוא רק משום דאין מוסרין תורה לגוי (ויהי' נפק"מ אם הישראל נתן לו רשות ואינו מלמדו, דאז יהי' מותר גמור לפי**

כריתות למי שלא מל עצמו, ולא מצינו כרת אלא אם כן יש איזה איסור, והוי כמו לא תעשה, דהיינו שלא להשהות עליו הערלה, ושפיר הי' צריך להיות נכלל בה' מצוות אם הם היו מחוייבים. והמהרש"א הוסיף ליישב, דק' הגמ' הי' משום דלא מצינו דכופין את בני נח למול, אפי' כשהם תחת ידינו, ולמה לא, אע"כ משום דבאמת אינם מצווים [אבל לכא' דלא כרש"י, דפ' דק' הגמ' ממילה הי' משום שלא נכלל בה' מצוות]. וע"ע במשנה למלך (מלכים י', ז', ד"ה ודע שכל) שכ' ליישב באו"א למה לא הק' תוס' ממילה.

(ח) **דכתי' ואתם פרו ורבו- ע' מהרש"א** דהעיר דפסוק זה אצל נח הי', ולמה לא הביא הא דכתי' גבי אדם, ומשמע דס"ל להש"ס דהא דאדם הי' רק לברכה, אבל לא הי' ציווי עד נח, אבל מהסוגיא דיבמות לא משמע כן. והביא מהרא"ם דכ' דאה"נ, מחלוקת הסוגיות הוא, אבל המהרש"א האריך להק' ע"ז, ולפרש דבאמת כל הסוגיות הסכימו דהפסוק דאדם לא הי' אלא לברכה, ומבואר לכא' לדבריו דאדם לא הי' מצווה בפרו ורבו (וע"ע במשנה למלך [מלכים י', ז', ד"ה נחזור] דנקט דהמשנה ביבמות הוא סתם משנה דס"ל דאדם הי' מצווה בפרו ורבו).

(ט) **אלא מעתה, בני קטורה לא לחייבו- ע' ביד רמה** שנתקשה בזה, מהכ"ת דבאמת חייבים דהק' לא לחייבו, והניח בקו'. וע' בתוס' הרא"ש שכ' דאמרי' בכמה דוכתי ערבי מהול וגבנוני מהול, פי' בני קטורה הדורים בין ההרים, אלמא דבני קטורה רגילין למול עצמן, ואי לאו דמאבותיהם הראשונים מלו, מהיכן לקחו זה שהן מלין.

(י) **לרבות בני קטורה- פרש"י**, דהיינו אותן ששה שנולדו לאברהם, הן עצמן ולא זרעם. אולם ע' ברמב"ם (מלכים י', ח') שכ' דגם זרע בני קטורה חייבין במילה. ולכן כ' דהואיל ובני ישמעאל נתערכו היום עם בני קטורה, א"כ יתחייבו הכל במילה בשמיני, אלא דאין נהרגין עליה. וכ' הרדב"ז דהא דאין נהרגים עליה, היינו משום שאינם מהז' מצוות (דהיינו, דאפי' אם יהי' בן קטורה ודאי דלא מל, מ"מ לא יהי' חייב מיתה). **וידוע**

ארצות אחרים, ולכן אינו אלא גזל, משא"כ כשכלל ישראל כובשים ארץ ישראל, לא הוי גזל כלל, אלא כממונא דנפשי'. אולם ע' בשו"ת חתם סופר (יו"ד, י"ט, ד"ה אמנם), שהוכיח דסוגיין מיירי גם במלחמת רשות, וא"כ ע"כ לא מיירי דוקא בארץ ישראל, וא"כ ע"כ הא דגוים לית להו כיבוש היינו אף בחו"ל, ותמה ע"ז מהא דעמון ומואב טיהרו בסיחון, וגם הא דאי' בגיטין דוישב ממנו שבי, ומשמע דכמו דשייך כיבוש על ארצם, כן על גופם. וע' במרגליות הים שתי' ע"פ מש"כ בחי' הר"ן לעיל (נ"ז), דלאו בני כיבוש נינהו היינו שאין להם קנין בגוף האדם, וא"כ שפיר י"ל כאן לאו בני כיבוש נינהו (אבל זה לא כפרש"י, דפי' דלאו בני כיבוש היינו דהארץ לא ניתנה להם לכבוש, כי אם לישראל).

(ו) **והרי פחות משוה פרוטה- מכאן הק' הלחם משנה** (גזילה א', ב') על מש"כ הרמב"ם שם, דאסור לגזול כל שהוא דין תורה, דא"כ מהו קו' הגמ', הרי אין דבר שהוא מותר לישראל שאסור לגוי, דאף לישראל אסור. ותי' בדוחק דכיון שיש חילוק בין פרוטה לפחות משוה פרוטה אצל ישראל, ואין חילוק כזה אצל גוי, א"כ שפיר י"ל שיש חומרא אצל גוי שאינו אצל ישראל. ובמהדו' פרנקל מביאים על הגליון מרעק"א, דצייד לתרץ דהרמב"ם ס"ל כתוס' בעירובין (סב.) שיש לגוי חיוב השבה בין על פרוטה ובין על פחות מש"פ, משא"כ ישראל אין לו חיוב השבה פחות מש"פ, וא"כ יש דבר שמותר לישראל שאסור לגוי, שמותר לישראל להחזיק הפחות מש"פ אצלו, משא"כ בהגוי, דצריך להחזירו. אלא דהק' ע"ז, דמשמע דס"ל להרמב"ם כשי' רש"י בעירובין שם, דאין לגוי חיוב השבה, כיון דחייב מיתה וקלב"מ, וצ"ע.

(ז) **והא פרי' ורבי'- והעיר תוס'**, מהכ"ת דבאמת פטורים בני נח מפרו ורבו, והא לכא' מה שאינו נכלל בו' מצוות אינו ראי', לפי שקום ועשה הוא. ותי' שהוא ג"כ שב ואל תעשה, דמי שמצווה על פרו ורבו מצווה שלא להשחית זרע. והעיר המהרש"ל, למה לא הי' ק' לו גם ממילה, אולי באמת חייבים במילה, וגם תירוצו אין שייך לה. וכ' דכיון שיש חיוב

הוי לשון גנאי ובזיון, ואיך דיבר לו כן. וע"ש שביאר דנח' ר' זירא ור' אבהו אם מי שהתענה ומסגף עצמו נקרא חסיד או חוטא, דר' זירא הי' מסגף עצמו, ור' אבהו סבר שזהו חסידות של שטות. והי' אומר ר' אבהו דע"י סיגופיו ועינוי נפשו הי' ממעט בכוחות נפשו ועמהם עומק העיון והחריפות ושיקול הדעת הישר. וקרא לו ירוד נאלא, ופי' רש"י דמספד תמיד, דהיינו דתמיד מתאונן ומספד על עוונותיו וכו', והי' אכזר על עצמו, ועל כן קראו לו כן, להורות לו דע"י התבודדותו ופרישותו ואכזריות על עצמו קרה לו דלא הבין דחמור הי' נכלל במה שכבר אמר ר' אבהו (ע"ש כי קיצרתי).

קו' השאגת ארי' (סוף סי' מ"ט), דלמה חייבין בני ישמעאל מספק, תיפוק לי' דרוב העולם לאו מבני קטורה הם, וא"כ ליפטרו מדין רוב, שהרי כיון שבא סנחירב ובלבל האומות, ממילא הכל נתערבו. וע' במנחת חינוך (ב', י"ב), שכ' שאין קו' השאג"א לענין למה בני ישמעאל חייבים, הא רובם לאו בני קטורה נינהו, שהרי מהכ"ת לומר כן, אדרבה, מסתמא בני קטורה הם טפי מבני ישמעאל. אע"כ הקו' הוא דכיון דשום אומה ולשון אינו יושב במקומו היום, א"כ שוב לא הוי להיות חייב במילה. וע' בנודע ביהודה (תניינא, אה"ע מ"ב, מבן המחבר) שתי' דלא אזלי בתר רוב אצל גוים לקולא, ולכן אין יכולין לסמוך על רוב (ומ"מ אזלי בתר רוב לחומרא, ולכן שייך איסור אשת אביו או אחות אביו אצל גוים, דבלא דין רוב לא ידעי' אם זה אביו או לא). ותמה המנ"ח שם על דברי הנוב"י, א"כ צריכין לחייב כל העולם כולו במילה, ומאי שנא בני ישמעאל דכ' הרמב"ם דחייבים מספק. ולגבי קו' השאג"א, כ' המנ"ח דלכאור' יש ליישב דכשהספק נולד עכשיו, הרי כל נכרי במקום קביעותו, ולכן בכה"ג לא אמרי' דכל דפריש מרובא פריש, אלא כ"א קבוע הוא, ולכן כמחצה על מחצה דמי, ושפיר בני ישמעאל. אבל כ' דאי"ז מתרץ הקו', דסכ"ס הו"ל לחייב כל העולם בתורת ספק (וע"ש שמפלפל בזה, האם אמרי' דלפי השיטות [והרמב"ם ס"ל כן] דספק דאורייתא רק לחומרא מדרבנן, הא אצלם אין שייך דינים דרבנן, ע"ש מש"כ לדחות תי' זו), והניח בצ"ע.

יא) והיו מלאכי השרת צולין לו בשר- הק' הר"ן, לפי מש"כ תוס' לעיל (נו: ד"ה אכל) שלא הי' אסור לאדם הראשון אלא להמית ולאכול, אבל אם מת מאליו הי' מותר לו, א"כ מה הק' הגמ' כאן, דלמא מבהמה שמת מאליו הי' (וע' בעיון יעקב שדן בזה, אם הי' שייך מיתה בבהמות קודם שחטא אדם). והביא שתי' תוס' שלא הי' דרך כבוד ליתן לאדם הראשון בשר נבלה.

יב) ירוד נאלא- פרש"י, תנין שוטה. וע' בשו"ת חות יאיר (קנ"ב, צו"י בגלה"ש כאן, ונדפס התשו' בסוף ספר חפץ חיים), דהעיר דלכאור'